

Witold Dąbrowski

Aplikant adwokacki jako radca prawny

Palestra 7/11(71), 11-16

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Aplikant adwokacki jako radca prawny

Uchwała nr 533 Rady Ministrów z dn. 13 grudnia 1961 r. w sprawie obsługi prawnej przedsiębiorstw państwowych, zjednoczeń oraz banków państwowych (Monitor Polski Nr 96, poz. 406) oraz uchwała Prezydium Naczelnej Rady Spółdzielczości z dn. 2 stycznia 1963 r. w sprawie obsługi prawnej spółdzielni i ich związków (Monitor Spółdzielczy Nr 1) ustalają między innymi, że radcą prawnym może być osoba „wpisana na listę adwokatów lub posiadająca kwalifikacje do uzyskania wpisu”. Adwokaci wykonujący zawód mogą do dn. 31 grudnia 1963 r. łączyć wykonywanie zawodu z funkcjami radcy prawnego w przedsiębiorstwach, w których funkcje te wykonywali w dn. 1 stycznia 1962 r. (§ 7 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 pkt 1 oraz § 20 ust 1 uchwały nr 533).

Uchwały nie wymieniają aplikantów adwokackich ani wśród tych, którzy — jak np. adwokaci — *ipso facto* mają uprawnienia do objęcia stanowiska radcy prawnego, ani też wśród tych, którzy — jak np. sędziowie czy notariusze — z tytułu zajmowanego stanowiska nie mogą wykonywać funkcji radcy prawnego. Jedynie z interpretacji przepisu § 7 ust. 1 pkt 1 uchwały nr 533 wynika, że tylko ten aplikant adwokacki, który złożył egzamin adwokacki w formie prawem przewidzianej, a więc ten, który tym samym uzyskał uprawnienia do wpisu na listę adwokatów, może, bez dopełnienia innych warunków, posiadać kwalifikacje do objęcia stanowiska radcy prawnego.

Wobec braku w obowiązujących uchwałach o obsłudze prawnej jednostek gospodarki społecznej przepisu przewidującego możliwość wykonywania przez aplikanta adwokackiego funkcji radcy prawnego na podstawie samego tylko wpisu na listę aplikantów adwokackich, rozważyć należy przede wszystkim, czy aplikant adwokacki, przygotowujący się do wykonywania zawodu w zespole lub w kancelarii indywidualnej (art. 78 ustawy o ustroju adwokatury), może w ogóle objąć stanowisko radcy prawnego.

Przy rozważaniu tego zagadnienia podnoszone były zastrzeżenia wynikające z interpretacji przepisów § 7 ust. 2 i § 20 uchwały nr 533. Przepisy te zezwalają na objęcie funkcji radcy prawnego po dniu 1 stycznia 1962 r. tylko tym adwokatom, którzy zaprzestali wykonywania zawodu adwokackiego w zespole lub indywidualnie. Jeśli więc istnieją ograniczenia w stosunku do adwokatów, to trzeba rozważyć, czy ograniczenia te stosują się również do aplikantów adwokackich.

Przepisy uchwały nr 533, które objęcie przez adwokata funkcji radcy prawnego uzależniają od zaprzestania wykonywania przez niego praktyki adwokackiej, nie mają i nie mogą mieć zastosowania do innych osób, a tym samym do aplikantów adwokackich. Aplikant adwokacki nie wykonuje samodzielnie zawodu adwokata, jedynie przygotowuje się do niego (art. 78 ustawy o ustroju adwokatury). Nie ma on prawa i nie mo-

że samodzielnie wykonywać tych wszystkich czynności, które ustawa zalicza do pracy zawodowej adwokata. Dlatego też w treści przepisów ustawy o ustroju adwokatury odnoszących się do aplikantów nie znajdujemy przepisu rozciągającego na aplikantów adwokackich moc obowiązującą tych artykułów ustawy o ustroju adwokatury, które mówią o wykonywaniu zawodu w zespole lub indywidualnie oraz które wprowadzają zakaz łączenia pewnych stanowisk z zawodem adwokata (art. 3 i 60). Zamiast tych przepisów mamy przepisy specjalne, które ustalają, że aplikacja odbywa się w zespołach lub kancelarii indywidualnej (art. 79 u. o u.a.) i że objęcie przez aplikanta zajęcia ubocznego wymaga zgody rady adwokackiej (art. 77 u. o u.a.), przy czym w tym ostatnim artykule nie przewidziano żadnych ustawowych określeń pojęcia „zajęcie uboczne”, pozostawiający tym samym tę sprawę do decyzji rady adwokackiej.

Z punktu więc widzenia przepisów formalnych nic nie stoi na przeszkodzie temu, aby aplikant adwokacki mógł się ubiegać o objęcie stanowiska radcy prawnego jako zajęcia ubocznego.

Sprawa możliwości objęcia stanowiska radcy prawnego przez aplikanta adwokackiego, przygotowującego się do wykonywania zawodu adwokata w zespole adwokackim, była już przedmiotem uchwał rad wojewódzkich I Naczelnej Rady Adwokackiej oraz decyzji Ministerstwa Sprawiedliwości. Należy podkreślić, że w żadnej z tych decyzji nie kwestionowano uprawnienia aplikanta adwokackiego do objęcia funkcji radcy prawnego.

Wydział Wykonawczy Naczelnej Rady Adwokackiej w szeregu uchwał (z dn. 26.IV.1963 r., 7.VI.1963 r., 28.VI.1963 r.) stanął na stanowisku, że rady adwokackie, rozważając wniosek aplikanta adwokackiego o objęcie dodatkowej pracy na stanowisku radcy prawnego, powinny się ograniczać raczej do sprawdzenia, czy ubiegający się o radcostwo ma już za sobą połowę aplikacji adwokackiej i czy objęcie radcostwa nie wpłynie ujemnie na jej dalszy przebieg. Natomiast kwestię, czy kandydat ma odpowiednio kwalifikacje do objęcia stanowiska radcy prawnego w rozumieniu uchwały nr 533, powinien rozstrzygać prezes okręgowej komisji arbitrażowej.

Uchwały te zostały w trybie art. 6 ustawy o ustroju adwokatury uchylone przez Ministra Sprawiedliwości decyzją z dnia 25 lipca 1963 r. W uzasadnieniu tej decyzji czytamy między innymi:

„Zajmowanie radcostwa prawnego przez aplikanta adwokackiego jest zajęciem ubocznym, na którego wykonywanie zezwala rada adwokacka. Nie istnieją prawne ani merytoryczne przeciwwskazania, aby odmawiać w ogóle aplikantom adwokackim wyrażania zgody na podejmowanie się ubocznego zajęcia radcy prawnego. Jednakże z punktu widzenia ogólnych zadań aplikacji adwokackiej, sformułowanych w przepisach art. 78 ust. 1, 79 ust. 1 u. o u.a., nie jest obojętne, w jakim wymiarze godzin aplikant adwokacki będzie pełnił obowiązki radcy prawnego, a także czy może on podjąć się tego zajęcia ze względu na wymogi zawarte w cytowanej uchwale Rady Ministrów.

Zadania wszechstronnego wyszkolenia aplikanta adwokackiego zostaną spełnione w całości tylko o tyle, o ile rada adwokacka, udzielając zezwolenia na zasadzie art. 77 u. o u.a., określi właściwie wymiar godzin radcostwa i upewni się, czy rzeczywiście w świetle wymogów cyto-

wanej uchwały (nr 533) aplikant adwokacki zostanie dopuszczony do wykonywania tego zajęcia.

Stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości zawarte w piśmie z 31.X. 1962 r. skierowanym do Głównej Komisji Arbitrażowej (...) wyraźnie ustala w pkt 3 zasadę, że podjęcie się przez aplikanta adwokackiego radcostwa po dniu 1.I.1962 r. uzależnione jest od posiadania przez niego kwalifikacji wymaganych uchwałą nr 533 Rady Ministrów.

W tych warunkach udzielanie przez organy adwokatury zezwoleń na zajęcia uboczne na zasadzie przepisu art. 77 u. o u.a. aplikantom adwokackim w warunkach, gdy jest oczywiste, że nie spełniają oni wymogów określonych uchwałą nr 533 Rady Ministrów do wpisu na listę radców prawnych, stanowi formalną fikcję, sprzeczną z zadaniami organów adwokatury w zakresie szkolenia aplikantów adwokackich, narażającą aplikanta adwokackiego na bezskuteczność jego starań o faktyczne objęcie zatrudnienia radcy prawnego.

Organy adwokatury, zgodnie ze swymi zadaniami ustawowymi, obowiązane są w sprawach zezwoleń udzielanych na zasadzie art. 77 u. o u.a. rozważyć wszelkie okoliczności, od których uzależnione jest wykonywanie zajęcia ubocznego.

Niezależnie więc od ustosunkowania się do ewentualnych kolizji zajęcia ubocznego z zadaniami aplikacji do zachowania wymogów wynikających z obowiązujących wytycznych NRA — organy adwokatury nie mogą uchylić się od zajęcia stanowiska, gdy w świetle obowiązujących przepisów szczególnych kandydat nie odpowiada wymogom stawianym przez te przepisy do wykonywania zajęcia ubocznego".

Jak widać z uzasadnienia decyzji Ministra Sprawiedliwości, głównym, a właściwie jedynym powodem uchylenia decyzji Wydziału Wykonawczego NRA było nierozważenie przez organy adwokatury — przy udzielaniu zezwoleń na objęcie zajęcia ubocznego — kwalifikacji aplikanta adwokackiego wymaganych uchwałą nr 533 do ubiegania się o stanowisko radcy prawnego.

Stojąc na gruncie formalnym, a w szczególności na gruncie przepisów uchwały nr 533, rozstrzygnięcie, czy prawnik (aplikant adwokacki) posiada warunki niezbędne do wykonywania funkcji radcy prawnego, nie należy do organów adwokatury. Stwierdzenie bowiem uprawnień kandydata do objęcia stanowiska radcy prawnego następuje przez wpis na listę radców prawnych, prowadzoną przez prezesa okręgowej komisji arbitrażowej. Przy dokonywaniu takiego wpisu przeprowadzane są dokładne badania kwalifikacji kandydata zgodnie z wymaganiami uchwały nr 533. Decyzja odmowna może być zaskarżona do specjalnej komisji urzędującej przy Prezese Głównej Komisji Arbitrażowej. Stanowisko więc Wydziału Wykonawczego Naczelnej Rady Adwokackiej co do decydującego znaczenia, jakie mieć będzie decyzja o wpisie na listę radców prawnych, wydaje się być słuszne ze względu na obowiązujące przepisy omawianej uchwały nr 533.

Ministerstwo Sprawiedliwości idzie, jak widzimy, dalej poza obowiązujące przepisy formalne i ustalone kompetencje właściwych organów do rozważania sprawy kwalifikacji kandydata na stanowisko radcy prawnego. Wychodzi ono ze słusznego założenia, że organy adwokatury, spra-

wujące nadzór nad szkoleniem aplikanta i niejako wychowujące go i przygotowujące do życia społecznego, powinny wykazywać więcej zainteresowania i w razie ubiegania się przez niego o dodatkowe zajęcie — nie powinny narażać go „na bezskuteczność starań o faktyczne objęcie stanowiska radcy prawnego”. Pozwoli to na wyeliminowanie beznadziejnych wniosków o ubieganie się przez aplikanta adwokackiego o stanowisko radcy prawnego.

Nie budzi wątpliwości, że obowiązek i uprawnienia organów adwokatury do badania kwalifikacji zawodowych aplikanta adwokackiego do objęcia stanowiska radcy prawnego ani nie mogą naruszać kompetencji prezesa okręgowej komisji arbitrażowej, ani też nie mogą dogłębnie badać i rozstrzygać wszelkich zagadnień związanych z wpisem na listę radców prawnych. Rada Adwokacka bada tylko, czy w świetle obowiązujących przepisów § 6 i 7 uchwały nr 533 aplikant adwokacki może się ubiegać o wpis na listę radców prawnych, pozostawiając ostateczną decyzję i ocenę złożonego wniosku oraz dokumentów do rozstrzygnięcia organom przewidzianym w uchwale.

Opierając się zatem na obowiązujących przepisach oraz na podanych wyżej wytycznych Ministerstwa Sprawiedliwości, ustalić należy, że aplikant adwokacki ubiegający się o stanowisko radcy prawnego powinien:

- a) posiadać kwalifikacje do wykonywania tych funkcji.
- b) uzyskać zgodę rady adwokackiej na podjęcie się zajęcia ubocznego.

Ad a). Aplikant adwokacki, który chce objąć stanowisko radcy prawnego, powinien posiadać takie same kwalifikacje, jakie są przewidziane w § 6 i 7 uchwały nr 533 dla innych prawników ubiegających się o to stanowisko, a mianowicie: powinien być zatrudniony co najmniej przez okres lat trzech w jednostce gospodarki uspołecznionej, w administracji gospodarczej, w organach prezydiów rad narodowych lub w innych organach państwowych i złożyć egzamin na stanowisko radcy prawnego przed komisją, składającą się z prezesa okręgowej komisji arbitrażowej jako przewodniczącego, z sędziego wyznaczonego przez prezesa sądu wojewódzkiego, przedstawiciela wojewódzkiej rady narodowej i przedstawiciela Zrzeszenia Prawników Polskich. Warunek odbycia aplikacji sądowej lub arbitrażowej jest na razie o tyle nieistotny, że 1) aplikacji arbitrażowej do dn. 1 stycznia 1962 r. nie było, a 2) wpis na listę aplikantów adwokackich, zgodnie z art. 75 ustawy o ustroju adwokatury, może nastąpić dopiero po odbyciu aplikacji sądowej.

Poza tymi zasadniczymi warunkami niezbędnymi do objęcia stanowiska radcy prawnego, radcą tym może być również taki prawnik, który: 1) co najmniej przez lat pięć pełnił służbę referendarską w naczelnym organach administracji państwowej na stanowiskach związanych z pracami ustawodawczymi lub z obsługą prawną tych organów, 2) pracował przez pięć lat w prezydiach rad narodowych, w tym co najmniej przez dwa lata zajmował stanowisko kierownika komórki prawnej prezydium, radcy prawnego prezydium lub radcy prawnego do spraw zastępstwa sądowego albo przez cztery lata stanowisko samodzielnego referenta prawnego.

Ad b). Zgodnie z art. 77 u. o u.a. aplikant adwokacki nie może — bez zezwolenia rady adwokackiej — podejmować się zajęć ubocznych. Do

zajęcia ubocznego należy bezwzględnie zaliczyć wykonywanie funkcji radcy prawnego, tak że na objęcie tego stanowiska aplikant adwokacki musi uzyskać zgodę rady adwokackiej. Udzielenie takiego zezwolenia uwarunkowane jest określonymi wymaganiami ustalonymi w regulaminie aplikacji adwokackiej oraz kształcenia i egzaminu aplikantów adwokackich, uchwalonym przez NRA w dniu 25 maja 1963 r. i zatwierdzonym przez Ministra Sprawiedliwości decyzją z dnia 1 lipca 1963 r.

W § 12 tegoż regulaminu czytamy, że „w wyjątkowych wypadkach, lecz nie wcześniej niż po odbyciu połowy aplikacji, aplikant może, za zezwoleniem rady adwokackiej, podjąć się pracy na stanowisku radcy prawnego; zezwolenie może być udzielone tylko na objęcie jednego radcostwa i najwyżej w zakresie połowy etatu radcy prawnego”.

Jak widzimy z powyższego przepisu regulaminu, który jest powtórzeniem zasady uprzednio już ustalonej przez Wydział Wykonawczy NRA, zawiera on w sobie dwa elementy: a) formalne warunki do ubiegania się przez aplikanta adwokackiego o stanowisko radcy prawnego, b) wskazówki dla rady adwokackiej, jak należy się ustosunkować do wniosku o udzielenie zezwolenia na objęcie takiego właśnie zajęcia ubocznego.

Warunki formalne, które uzasadniają wniosek o udzielenie zezwolenia na objęcie stanowiska radcy prawnego, są jasne: odbycie co najmniej połowy aplikacji oraz możliwość posiadania tylko jednego radcostwa, które nie zajmuje więcej czasu aniżeli połowę wymiaru godzin pracy radcy prawnego (pół etatu).

Wskazówki dla rad adwokackich są mniej sprecyzowane i decyzja w sprawie udzielenia zezwolenia pozostawiona została właściwie do uznania rady adwokackiej. Określenie „w wyjątkowych wypadkach” podkreśla tylko konieczność liczenia się ze wszystkimi względami, które powinno się brać pod uwagę przy udzielaniu zezwolenia, i ustala, że sprawa taka nie może być traktowana jedynie jako formalność ze strony radv. Udzielenie zezwolenia wymaga więc wszechstronnego rozważenia i wzięcia pod uwagę wszelkich okoliczności związanych z pracą aplikanta w zespole adwokackim.

Przy powzięciu uchwały należy przede wszystkim przestrzegać tego, żeby wykonywanie pracy radcy prawnego nie kolidowało z zasadniczymi obowiązkami aplikanta, tj. z przygotowywaniem się do zawodu adwokata, i to zarówno w zespole adwokackim, jak i na kursach szkoleniowych, organizowanych przez rady adwokackie.

Podlegają również rozważeniu kwalifikacje osobiste starającego się, jego sumienność i obowiązkowość w pracy oraz nabyte już przez niego wiadomości co do właściwego stosowania w życiu przepisów prawnych obowiązujących w jednostkach gospodarki społecznej. Bezsprzecznie pomocne w uzyskaniu takiej wiedzy będą kursy dla radców prawnych, organizowane przez poszczególne okręgi Zrzeszenia Prawników Polskich.

Wniosek więc aplikanta adwokackiego powinien być w należyty sposób uzasadniony i zaopiniowany zarówno przez kierownika zespołu, jak i przez adwokata, który z ramienia rady adwokackiej prowadzi kursy szkoleniowe dla aplikantów adwokackich.

Zezwolenia udziela rada adwokacka. Zgodnie z art. 25 u. o u.a. uchwała taka powinna zawierać uzasadnienie faktyczne i prawne. Uchwała

powinna rozważyć również, jak to już zaznaczono wyżej, kwalifikacje aplikanta adwokackiego do objęcia funkcji radcy prawnego — zgodnie z wymaganiami uchwały nr 533.

Od uchwały załatwiającej wnioszek odmownie przysługuje w ciągu czternastu dni odwołanie do Naczelnej Rady Adwokackiej. Odpis uchwały wraz z innymi dokumentami, uzasadniającymi posiadanie przez aplikanta adwokackiego właściwych kwalifikacji do objęcia stanowiska, powinien być dołączony do wniosku składanego prezesowi okręgowej komisji arbitrażowej o wpis na listę radców prawnych.

Nie należy zapominać, że aplikant adwokacki, który na podstawie posiadanych kwalifikacji i uzyskanego zezwolenia rady wykonuje funkcje radcy prawnego, może je wykonywać bez żadnych zastrzeżeń ustawowych jedynie przez czas trwania aplikacji adwokackiej. Po wpisie bowiem na listę adwokatów, jeżeli pragnie wykonywać zawód adwokata w zespole lub indywidualnie, nie może już być, zgodnie z brzmieniem § 7 ust. 2 pkt 1 uchwały nr 533, radcą prawnym.

FLORIAN DOROŻAŁA

Ograniczenia podziału gospodarstw rolnych

Założenia nowej polityki rolnej w Polsce Ludowej zrealizowała ustawa z 13 lipca 1957 r. o obrocie nieruchomościami rolnymi.¹ Wspomniana ustawa zajmuje się obrotem nieruchomościami rolnymi, a zatem również gospodarstwami rolnymi, nie zawiera ona jednak przepisów mających na celu przeciwdziałanie rozdrabnianiu gospodarstw rolnych.

Ani prawo spadkowe, ani postępowanie spadkowe (częściowo zmienione powołaną wyżej ustawą), ani nawet uchwała Sądu Najwyższego z 27.2.1960 roku², zawierająca wytyczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w zakresie stosowania przepisów prawa spadkowego i postępowania spadkowego w sprawach o dział spadku obejmującego nieruchomość rolną, nie stanowiły hamulca w procesie podziału gospodarstw.

Zaledwie kilka lat obowiązywania wspomnianej ustawy wykazało konieczność wydania nowej ustawy, która by w sposób zdecydowany ustaliła zasady obrotu gospodarstwami rolnymi zgodnie z postulatami zmierzającymi do zahamowania procesu podziału gospodarstw rolnych.

Postulowane zmiany zostały wreszcie zrealizowane z chwilą wejścia w życie ustawy z 29 czerwca 1963 r. o ograniczeniu podziału gospodarstw rolnych.³

Ustawa ogranicza się do regulacji obrotu gospodarstwami rolnymi w drodze

¹ Dz. U. Nr 39, poz. 172.

² OSN z 1960 r. zesz. II, poz. 31.

³ Dz. U. Nr 28, poz. 168 (w dalszym ciągu krótko — „ustawa”; przepisy oznaczone będą tylko liczbą odpowiedniego artykułu).